

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНО-САДИСТСЬКИХ УБИВСТВ

Фасова О.В., здобувач освітнього ступеня вищої освіти магістра ННІ №1 НАВС.

Науковий керівник: **Марков М.М.**, завідувач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування ННІ №1 НАВС, кандидат юридичних наук.

В сучасний період відбувається реформування судової та правоохоронної системи, запроваджуються заходи щодо підвищення ефективності Національної поліції України, створення якісного правоохоронного сервісу, а також пропонуються дієві механізми протидії злочинності. Змінення у соціально-політичній та економічній сфері країни мають не лише позитивні зрушення, але й деякі негативні тенденції: зниження рівня соціального забезпечення населення, криміналізація його певних верств, підвищення рівня зареєстрованого безробіття, безглузді прояви агресії та жорстокості. Відбуваються змінення у структурі злочинної діяльності та поява нових кримінальних проявів, збільшення тяжких насильницьких злочинів. У цьому сенсі викликають певні складнощі у протидії серійним убивствам.

Проблемами розкриття і розслідування різних видів серійних убивств (у тому числі сексуальних) опікувалися такі вчені, як О. В. Александренко, О. А. Баригіна, А. І. Дворкін, В. І. Майорова, В. М. Ісаєнко, Г. С. Фоміна. Водночас у вітчизняних джерелах комплексних теоретичних розробок щодо розслідування серійних сексуально-садистських убивств не було.

Важливим напрямком організації розслідування будь-якої категорії вбивств є налагодження необхідної взаємодії між слідчим та

оперативними підрозділами кримінальної поліції[1, 2]. При цьому у спеціальних криміналістичних джерелах прямо вказано, що «взаємодія – одна з форм організації розслідування» і являє собою «узгоджену діяльність різноманітних ланок однієї або декількох організованих систем, спрямовану на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу» [3, с. 333].

Організація розслідування завжди передбачає здійснення певної поєднаної діяльності різних суб'єктів, що спрямована на досягання мети розслідування та розкриття злочинів. Тому О. В. Одерій та А. О. Шульга справедливо зазначають, що «однією з важливих умов успіху в розкритті тяжких злочинів є правильна організація взаємодії відповідних органів, які беруть участь у цій діяльності. Взаємодія – це заснована на законі співпраця органів, які не мають взаємного підпорядкування, але діють узгоджено, ефективно застосовуючи засоби та способи розкриття злочинів, притягнення до відповідальності винних, розшуку обвинувачених і забезпечення відшкодування збитків, завданих злочином» [4, с. 139].

КПК України (ч. 2 ст. 40) серед повноважень слідчого встановлює можливість «доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам». У науково-практичному коментарі до КПК України підкреслено, що «велике значення для правильної організації досудового слідства має чітка взаємодія слідчого з оперативними підрозділами... Вжиття оперативно-розшукових заходів стосується безпосередньо компетенції оперативних підрозділів, і у зв'язку із чим вони не зобов'язані давати, а слідчий не вправі вимагати від них певної інформації про характер застосованих методів і заходів» [5, с. 123]. У зв'язку із цим, деякі науковці пишуть, що «самостійність учасників взаємодії у виборі засобів і методів своєї діяльності є наступним важливим принципом взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими органами. Але слід узяти до уваги й протилежну сторону цієї проблеми: зокрема, коли не належним чином виконане доручення слідчого до оперативно-розшукового органу впливає на об'єктивність, швидкість і

якість розслідування кримінальної справи. Наприклад, через незгоду слідчого з повнотою і правильністю виконання доручення він знову дає доручення в якому вже вказує, що оперативному працівникові ще необхідно виконати» [6, с. 531].

Кримінальним процесуальним законом з 2012 р. передбачено новий процесуальний інститут – проведення негласних слідчих (розшукових) дій (гл. 21). У ст. 246 КПК України вказано, що «негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню...». І далі зазначається, що «негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб».

Негласні слідчі (розшукові) дії мають своєрідний характер щодо взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів кримінальної поліції. При цьому «негласність, означає неочевидність, прихованість проведення цих слідчих дій від осіб, щодо яких вони здійснюються та усіх інших суб'єктів, що не приймають безпосередньої участі в їх провадженні. Негласність проведення цих дій надає такі можливості: а) нейтралізації протидії з боку осіб, які вчинили злочин та усіх інших, котрі є зацікавленими у неповному та упередженому розслідуванні; б) забезпечення безпеки учасників кримінального провадження; в) збереження у таємниці факту їх проведення, засобів та методів, що застосовувалися» [5, с. 101]. І. Рогатюк пише, що «організація проведення негласних слідчих (розшукових) дій лежить у площині оперативного забезпечення, під яким розуміють створення належних умов для їх проведення (оперативних, агентурних, технічних тощо). Тож на практиці більшість таких дій слідчий доручає уповноваженим оперативним підрозділам (ініціаторам), які, у свою чергу, для їх проведення на підставі власного завдання (з комплектом необхідних документів) залучають інші оперативні та оперативно-технічні служби» [6, с. 453].

У спеціальних кримінально-процесуальних і криміналістичних джерелах ставилося питання про сутність, види та режим проведення

негласних слідчих (розшукових) дій. Чинний КПК України пропонує досить великий перелік цих «спеціальних» слідчих дій (глава 21). В. Ю. Шепітько слушно зауважує, що «достатньо широкий перелік негласних (розшукових) слідчих дій дає змогу поставити питання про співвідношення слідчих та оперативно- розшукових заходів... Виникає питання: чи має бути вельми широким перелік цих специфічних дій або це мають бути виключні дії, які являють собою оптимальне співвідношення «свободи та безпеки»» [3, с. 68].

У довідковій літературі, яка адресована слідчим, прямо зазначається, що «взаємодія в діяльності з розкриття і розслідуванні злочинів повинна мати конкретний характер, ґрунтуватися на законі й правильному сполученні форм і методів роботи та здійснюватися з дотриманням таких принципів: процесуальної самостійності слідчих і органів дізнання, невтручання в їх процесуальну діяльність; вимог законності; самостійності співробітників оперативно-розшукових підрозділів, слідчих і спеціалістів у виборі засобів при здійсненні узгоджених заходів; поділу компетенції між учасниками взаємодії; нерозголошення учасниками взаємодії даних процесуальної, оперативно-розшукової та іншої діяльності; узгодженості планування і виконання дій учасників взаємодії, наявності обміну інформацією та ін. [7, с. 186].

Узгодженість або поєднання зусиль слідчих та оперативних підрозділів (їх взаємодія) ґрунтуються на таких положеннях: «сприяння здійсненню слідчих дій через проведення оперативно-розшукових заходів; виконання оперативним співробітником оперативних підрозділів письмових доручень слідчих; обмін інформацією слідчих й оперативних працівників про результати їхньої роботи з розкриття злочинів» [7, с. 71, 72].

Організація розслідування серійних сексуально-садистських убивств (у тому числі й взаємодія слідчого з оперативними підрозділами кримінальної поліції) відрізняється суттєвими особливостями. Це пов'язано із декількома причинами. У першу чергу, мова йде про складний характер кримінальної діяльності і значний період

учинюваних злочинів, а також їх мотивацію. По-друге, виникають складнощі у слідчій діяльності через значну кількість виконуваної слідчої та оперативно-розшукової роботи. О. А. Баригіна та В. І. Майоров справедливо зазначають, що кримінальні справи про серійні вбивства, як правило, бувають складні у доказуванні і з великим обсягом роботи, так як містять низку епізодів убивств (замахів на вбивство). Найбільш часто злочини охоплює значний період часу і здійснюються у багатьох віддалених один від іншого місцях (регіонах)... З урахуванням значних витрат часу на провадження окремих слідчих дій один слідчий звичайно не має змоги виконати всю необхідну роботу [8, с. 97, 98].

Отже, організація розслідування серійних сексуально-садистських убивств (у тому числі й взаємодія слідчого з оперативними підрозділами органів Національної поліції України) відрізняється суттєвими особливостями. Складність розслідування даної категорії злочинів, значна кількість вирішуваних проміжних (тактичних) завдань, великий обсяг роботи, потребують здійснення групового розслідування і формування слідчих груп, слідчих бригад (об'єднання слідчих для проведення розслідування щодо складного кримінального провадження) або слідчо-оперативних груп (тимчасове формування, яке створюється із слідчих та оперативних співробітників для вирішення завдань розслідування).

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII
3. Шепітько В. Ю. Система слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України: стан і напрями оптимізації [Текст] / В. Ю. Шепітько // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – Одеса : «Юрид. літ.», 2015. – Т. XV. – С. 66- 73.

4. Одерій О. В. Основи методики розслідування вбивств на замовлення та вбивств, учинених під час здійснення релігійних ритуалів [Текст] : монографія / О. В. Одерій, А. О. Шульга. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 326 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України [Текст] : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Стовби. – Х. : Вид. агенція «Апостиль», 2015. – Т. II. – 329 с

6. Ярема В. Г. Принципи взаємодії слідчих і оперативно-розшукових органів у процесі розкриття злочинів [Текст] / В. Г. Ярема // Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей та повідомлень наук.- практ. конф. (Київ, 16 жовтня 2009 р.). Видання присвячене 45-річчю кафедри криміналістики Київського національного ун-ту внутр. справ. – К. : «Хай-Тек Прес», 2009. – С. 529-531.

7. Настільна книга слідчого [Текст] : [наук. практ. вид. для слідчих і дізнавачів] / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Ін Юре, 2011. – 736 с.

8. Барыгина А. А. Организация расследования серийных сексуальных убийств [Текст] : науч.-практ. пособие / А. А. Барыгина, В. И. Майоров. – М. : Юрлитинформ, 2011. – 280 с.